

Framtidig bygningspolitikk – Innspill til ny stortingsmelding; energi og miljø

Kommunal- og regionaldepartementet inviterer alle til å mene noe om framtidig bygningspolitikk og komme med innspill til departementets arbeid med ny stortingsmelding. Vi som arbeider med bygg i DNT Oslo og Omegn vil med dette kommentere utviklingen innen bygningspolitikken fra vår synsvinkel og hverdag.

Oppsummering

- Flere perspektiver enn U-verdier og mekanisk ventilasjon med varmegjenvinning bør inngå i bestrebelsene på å redusere energibruk og klimagassutslipp fra bygningssektoren.
- Forskriftene bør stille funksjonskrav, men være tilbakeholdne med spesifikke løsningskrav som kan utelukke gode alternativer.
- Forskriftskrav bør ikke foregripe forskningsresultater. Bruk pilotbygg til uttesting av løsninger, også alternativer til passivhusteknologien.
- Forskning på energi- og klimavennlig byggeri bør spenne videre enn passivhusteknologi. Kulturelle og økologiske aspekter bør vies større oppmerksomhet. Mangfold er en styrke.
- Forskriftene bør sikre at det tradisjonelle enkle hyttelivet kan videreføres. Krav til energibruk bør først og fremst rettes mot hytter som er, eller planlegges, knyttet til elektrisitetsnettet.
- Hyttene våre kan være verdifulle forsøksobjekter og erfaringsbanker for de antatte kommende klimapåkjenningene for bygninger generelt

Om DNT Oslo og Omegn

DNT Oslo og Omegn er den største medlemsforeningen inne Den Norske Turistforening. Vår forening eier og driver per i dag 103 turisthytter, alt fra store betjente anlegg via selvbetjente hytter til små ubetjente koier. Vår historie, som viderefører av det opprinnelige DNT fra 1868, forklarer spredningen av DNT Oslo og Omegns hytte- og rutenett i det meste av de sentrale fjellstrøk i Sør-Norge, enkelte hytter i Nord-Norge, samt hytter i nærområdene rundt hovedstaden.

DNT Oslo og Omegn har gjennom sin strategiplan for de kommende år nedfelt høye ambisjoner for miljøvennlig bygging og drift av hytter, både i forhold til energibruk og klimagassutslipp. Vi tre som arbeider med dette i foreningen (arkitekt, byggingeniør og byggtekniker) regner oss som idealister med et sterkt ønske om å gjøre miljøriktige valg, og vi støtter helhjertet opp om målene om lavere energibruk og klimagassutslipp fra stående bygningsmasse.

De fleste av våre selv- og ubetjente hytter ligger uveisomt til, uten tilgang på strøm og innlagt vann. Hyttene varmes med vedovner, mat kokes på propangass, vann hentes i nærmeste bekk eller det smeltes snø, avtreddet er en tørrdo, og stearinlys er lyskilde etter solnedgang. Mange av anleggene ligger spesielt værhardt til, med kraftige påkjenninger av slagregn og nedfukning, vind og uttørring, drivsnø og mekanisk slitasje, og sterk sol. Også bruken er spesiell der mange i løpet av kort tid skal tørke sko og klær, koke mat og vaske opp, smelte snø og vaske gulv, og ikke minst sove, puste og leve, for så å pakke og gå videre neste dag. Dette gir til dels ekstrem slitasje, og ikke minst store fuktpåkjenninger på hytta fra innsiden.

I planlegging og drift av selv- og ubetjente anlegg er forståelse av brukeradferd og god tilrettelegging for brukerne avgjørende for at anleggene skal fungere. I tillegg må løsningene være så enkle og robuste at ukyndige brukere kan nyttiggjøre seg anlegget slik det er tenkt uten omfattende brukerveiledninger og manualer.

Våre større betjente anlegg har til dels andre utfordringer i tillegg til værhard beliggenhet. En del anlegg er knyttet til elektrisitetsnettet, andre driftes på aggregatstrøm og fossilt brensel. Til tross for at flere av anleggene er gamle og dårlig isolerte, brukes generelt lite energi på våre betjente hytter sammenlignet med fjellhotell målt i kWh per overnattingsgjest (ned mot 1/3). Dette skyldes en

enkel og nøktern standard, begrensede sesonger og arealeffektive løsninger. Disse parametrene av betydning for energibruken blir etter vårt syn tillagt for liten vekt.

I en tid der det antas at klimaet vil endres mot våtere og villere står våre hytter i første linje og erfarer allerede nå et våtere og villere klima enn bygninger flest. Her er det gode muligheter til å prøve ut og høste erfaringer fra ulike bygningstekniske løsninger, alternative energikilder og ulike brukerperspektiver i praksis.

Dagens bygningspolitikk

Vi velger å ta utgangspunkt i bygningspolitikken slik den framkommer gjennom de siste revisjonene av byggtekniske forskrifter og det videre arbeidet mot passivhusstandard som forskriftskrav med vekt på departementets arbeidsgruppes innspill til «handlingsplan for energieffektive bygg» levert høsten 2010.

Slik vi ser det har energieffektivisering gjennom de siste forskriftsrevisjonene utviklet en forrang fram for andre viktige kvaliteter i byggeriet. Nødvendig energiinnsats til økt materialproduksjon, økt transport av byggematerialer og fremtidig håndtering av økt volum bygningsavfall ser ikke ut til å ha fått like stor oppmerksomhet. Det ser heller ikke ut til at den erfaring og kunnskap om energieffektiv bygging som tradisjonen har frambrakt i tider med energiknapphet og uten dagens økonomiske evne til å sløse med energi blir tillagt vekt.

Videre synes det som det fokuseres for ensidig på teoretisk beregnet energibehov i bygningens driftstid. Driftstiden for bygg bør rimelig vis være lang, og med det fare for store feilkilder i de teoretiske beregningen for energibruk i driftsfasen. Eksempelvis har energibruk per m² bygg økt jevnt og trutt parallelt med alle skjerpelser til isolasjonstykkelser siden 1960-tallet. Det gir grunn til bekymring for at ytterligere skjerpelser ikke nødvendigvis gir ønsket resultat denne gangen heller. Det kan eksempelvis være grunn til å tro at den delen av hyttesektoren som elektrifiseres og isoleres opp til dagens bolighusstandard må gjennom en tilsvarende utvikling av energiforbruk som bolighusene.

Når vi nå velger å følge ministerens oppfordring om å komme med innspill til bygningspolitikken er det fordi vi frykter at de nye kravene i de siste forskriftsrevisjonene, og ikke minst departementets videre ambisjoner om passivhuskrav innen 2015, kan få utilsiktede negative konsekvenser, i alle fall for vår virksomhet.

Forskning

Bygg på passivhusnivå er departementets uttalte målsetting. I arbeidsgruppens innspill slås det fast at «Forskning og utvikling (FOU) og annen utvikling av kunnskap... må utvikles i takt med at krav til bygg skjerpes.» Parallelt med stadige skjerpelser av kravene til (teoretisk) beregnet energibehov i bygg erkjennes at det er nødvendig med omfattende forskning for å undersøke om kravene gir tilsiktet effekt på faktisk energibruk. Vi vil anbefale å undersøke dette nærmere på et utvalg pilotbygg før det trekkes konklusjoner og passivhusnivå gjøres gjeldende som forskriftskrav for alle. Tilsvarende bør andre alternativer også undersøkes slik at det sikres et mangfold i utviklingen av norsk byggeri og byggeskikk. Mangfold vil gjøre oss mer robuste overfor framtidens utfordringer.

Ett unevnt forskningstema i arbeidsgruppens innspill er de kulturelle aspektene som opplagt spiller en vesentlig rolle for energibruk i bygg. Videre anbefales en studie av hvorfor energibruk i bygg målt per m² har økt i takt med skjerpelser i kravene til isolasjonstykkelser de siste 50 årene. Også mer økologisk anlagte perspektiver bør vies større oppmerksomhet i forskningen.

Energikrav til hytter generelt

Byggeteknisk forskrift 2010 setter nå strenge krav til teoretisk beregnet energibehov i hytter på linje

med bolighus. Det er en trend mot at hyttebruken endrer seg og komfortkravene på hyttene øker. Det er imidlertid ikke gitt at endringspådrivet kommer fra hytteeiere og brukere. Vi tror snarere grunneiere, utbyggere, kommunene, byggevarerleverandører og byggebransjen samlet med tung markedsføring overfor brukergruppene gir et sterkt skyv i retning av større hytter med innlagt strøm, vann og alle fasiliteter.

Mange ønsker imidlertid fortsatt det enkle hyttelivet med vannbæring, vedfyring, utedo og stearinbelysning i hytter som ikke trekker elektrisitet fra nettet over hode. Det er dette som er det virkelig miljøvennlige hyttealternativet, både målt i energibruk, materialbruk og klimautslipp. De siste skjerpelsene i forskriftene forbyr derfor de mest miljø- og klimavennlige hyttene. Vi anbefaler at krav til energibruk i hytter rettes mot hytter som er eller planlegges knyttet til elektrisitetsnett.

Energikrav til DNT Oslo og Omegns hytter

DNT Oslo og Omegn har selv pålagte energi- og klimamål og går gjerne lenger enn forskriften krever når vi finner det fornuftig. En investering i en bedre bygningskropp bør gi en ”avkastning” i form av lavere energibruk og klimagassutslipp målt i et vugge-til-gravperspektiv. For våre avsides beliggende anlegg gjelder at økt materialbruk for å møte forskriftskravene fører til at andelen energibruk og klimagassutslipp knyttet til transport, bygging, avfallshåndtering, vedlikehold, riving, levering og håndtering på mottak øker langt mer enn for vanlig byggeri i tettbygde strøk. Dertil kommer at energibruken i driftsfasen for våre hytter fra før er lav med mindre potensial for ytterligere innsparing. I en situasjon hvor klimagassutslippene må reduseres nå, og ikke tas ut som en antatt og usikker gevinst i en fjern framtid, synes en slik investering lite fornuftig ut fra et miljø- og klimaperspektiv.

I Teknisk Forskrift 2010 kreves det mekanisk ventilasjon med varmegjenvinning for hytter på mer enn 150 m². Vi er fra før pålagt å ha en sikringshytte i tilfellebrann på alle avsidesliggende overnattingssteder. Arealgrensen på 150 m² gjelder for anlegget samlet. For de av våre selv- og ubetjente hytter som kommer over grensen må vi i installere strøm for å spare strøm!

Også i de større anleggene våre er ventilasjon en utfordring vi i dag ikke kjenner gode løsninger på. Vi mangler så langt gode eksempler på at valgte ventilasjonsløsninger i våre betjente hytter på fjellet fungerer godt i samspill med bygningen, med bruken og med naturkreftene som virker på bygningen. Det er også vanskelig å finne rådgivere som fullt ut forstår og ser ventilasjonen som en del av et slikt samspill. Derfor bør krav til ventilasjon ikke gjøres så spesifikk at alternative løsninger utelukkes gjennom forskrifter.

Strengt krav til U-verdier i vinduer på uveisomme hytter i fjellet er også problematisk sett fra vårt ståsted. Om det oppstår skader på et moderne vindu med trelagsglass vil det føre til behov for utskifting av isolerglasset eller hele vinduet med påfølgende behov for motorisert transport av både fagfolk og materiell. Tradisjonelle koblede vinduer vedlikeholder og reparerer vi enkelt med utstyr som kan bringes til fots i en sekk på ryggen.

Våre betjente hytter har åpningstid ca. 4 måneder i året hvorav 3 sommermåneder. Dels skyldes det at fjellet, særlig i overgangsperiodene høst – vinter og vår – sommer, ikke er framkommelig (gjennomslag i snø, usikre isbruer over elver, korte dager). Dels skyldes det restriksjoner på åpningstider fra offentlige myndigheter i forbindelse med forvaltning av nasjonalparker og landskapsvernområder der vi har vår virksomhet. Konsekvensen av dette er at må regne med 4 -5 ganger så lang avkastningstid på eventuelle energi- og klimagassgevinster på investeringer i bygningskropp og teknologi. Spesielt på teknologi som har forholdsvis kort levetid blir dette problematisk.

Eivind Nygård, Thomas With og Anders Gjermo, DNT Oslo og Omegn